

## สารบัญ

หน้า

|                         |   |
|-------------------------|---|
| บทคัดย่อภาษาไทย.....    | ง |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... | จ |
| กิตติกรรมประกาศ.....    | ฉ |
| สารบัญ.....             | ช |

### บทที่

|       |                                                                                                                                                       |    |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1     | บทนำ.....                                                                                                                                             | 1  |
| 1.1   | ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....                                                                                                                   | 1  |
| 1.2   | สมมติฐานของการวิจัย.....                                                                                                                              | 6  |
| 1.3   | วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....                                                                                                                          | 6  |
| 1.4   | ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....                                                                                                                           | 7  |
| 1.5   | วิธีการศึกษาวิจัย.....                                                                                                                                | 9  |
| 1.6   | ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....                                                                                                                        | 9  |
| 2     | บทนิยาม มาตรฐานสากล และพันธกรณีเกี่ยวกับสิทธิด้านอาหาร.....                                                                                           | 10 |
| 2.1   | ที่มาทางประวัติศาสตร์ของสิทธิด้านอาหาร.....                                                                                                           | 10 |
| 2.1.1 | ที่มาตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ.....                                                                                                          | 11 |
| 2.1.2 | ที่มาตามกฎหมายระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง.....                                                                                                     | 16 |
| 2.1.3 | ที่มาตามวัฒนธรรมท้องถิ่น.....                                                                                                                         | 18 |
| 2.2   | บทนิยาม สิทธิด้านอาหาร.....                                                                                                                           | 19 |
| 2.2.1 | บทนิยามตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ.....                                                                                                        | 19 |
| 2.2.2 | บทนิยามขององค์การระหว่างประเทศ.....                                                                                                                   | 21 |
| 2.3   | พัฒนาการของสิทธิด้านอาหาร.....                                                                                                                        | 22 |
| 2.4   | มาตรฐานสากลเพื่อประกันสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                                                                                                  | 25 |
| 2.4.1 | มาตรฐานตามความเห็นทั่วไปที่ 12 ของคณะกรรมการสิทธิ<br>ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ<br>ว่าด้วย “สิทธิในการได้รับอาหารอย่างเพียงพอ”..... | 25 |

## บทที่

## หน้า

|         |                                                                                                                                                 |    |
|---------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.4.1.1 | ขามปกติ.....                                                                                                                                    | 26 |
| 2.4.1.2 | ขามฉุกเฉิน.....                                                                                                                                 | 27 |
| 2.4.2   | มาตรฐานตามผลการประชุมอาหารโลก 1996 ว่าด้วย<br>“ความมั่นคงด้านอาหาร” และแนวทางตามความสมัครใจ<br>ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ 2004..... | 28 |
| 2.4.2.1 | ขามปกติ.....                                                                                                                                    | 28 |
| 2.4.2.2 | ขามฉุกเฉิน.....                                                                                                                                 | 30 |
| 2.5     | พันธกรณีทั่วไปในสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                                                                                                  | 30 |
| 2.5.1   | หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination).....                                                                                                | 31 |
| 2.5.2   | พันธกรณีของรัฐในการให้หลักประกันสิทธิที่ดีที่สุดเท่าที่ทรัพยากร<br>อำนวย (Progressive Realization with maximum available Resource).....         | 32 |
| 2.5.3   | พันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้สิทธิด้านอาหาร.....                                                                                                 | 33 |
|         | ก. พันธกรณีในการเคารพ (Respect).....                                                                                                            | 34 |
|         | ข. พันธกรณีในการปกป้อง (Protect).....                                                                                                           | 34 |
|         | ค. พันธกรณีในการเติมเต็ม (Fulfill).....                                                                                                         | 35 |
| 2.5.4   | พันธกรณีต่อกลุ่มเสี่ยง (Affirmative action for Vulnerable Groups).....                                                                          | 36 |
| 3       | การเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน สถานการณ์ปัจจุบัน<br>และสภาพปัญหาเกี่ยวกับเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                             | 39 |
| 3.1     | การเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                                                                                                        | 39 |
| 3.1.1   | นิยามของการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                                                                                                | 40 |
| 3.1.2   | พัฒนาการในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                                                                                              | 41 |
| 3.1.3   | การบังคับใช้สิทธิด้านอาหารในกลไกเยียวยาทางกฎหมาย<br>(Justiciability of Right to Food).....                                                      | 44 |
| 3.1.4   | การสร้างกระบวนการความรับผิดชอบและกลไกเยียวยา<br>เพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชน (Accountability & Remedies).....                                  | 45 |
| 3.1.5   | การสร้างกระบวนการรับรู้สิทธิและความสามารถ<br>ในการเข้าถึงกลไกเยียวยาสิทธิ (Awareness & Empowerment).....                                        | 46 |



|         |                                                                                                                                                                |    |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1.6   | หลักการใช้กระบวนการเยียวยาภายในให้หมดเสียก่อน<br>(Exhaustion of Local Remedy).....                                                                             | 47 |
| 3.1.7   | พันธกรณีในการเยียวยาก่อนและหลัง การใช้มาตรการลงโทษ.....                                                                                                        | 49 |
| 3.2     | การเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนในยามปกติ.....                                                                                                              | 51 |
| 3.2.1   | การเยียวยาตามมาตรฐานตามความเห็นทั่วไปที่ 12 ของคณะกรรมการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ<br>ว่าด้วย “สิทธิในการได้รับอาหารอย่างเพียงพอ”..... | 52 |
| 3.2.2   | การเยียวยาตามมาตรฐานของการประชุมอาหารโลก 1996 ว่าด้วย<br>“ความมั่นคงด้านอาหาร” และแนวทางตามความสมัครใจ<br>ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ 2004.....     | 53 |
| 3.3     | การเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนในยามฉุกเฉิน.....                                                                                                           | 55 |
| 3.3.1   | การตอบสนองภัยพิบัติระหว่างประเทศ.....                                                                                                                          | 56 |
| 3.3.2   | การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ.....                                                                                                             | 57 |
| 3.3.3   | การดำเนินมาตรการตามหลักความรับผิดชอบในการปกป้อง.....                                                                                                           | 58 |
| 3.3.4   | การให้ความช่วยเหลือด้านอาหารระหว่างประเทศ.....                                                                                                                 | 60 |
| 3.4     | สถานการณ์ปัจจุบันของสิทธิด้านอาหาร.....                                                                                                                        | 61 |
| 3.5     | สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                                                                                                     | 74 |
| 3.5.1   | การขาดกฎหมายที่รับรองสิทธิของปัจเจกชนในการเรียกร้องสิทธิ.....                                                                                                  | 74 |
| 3.5.2   | การขาดผลบังคับใช้ในกลุ่มเยียวยาสิทธิทางกฎหมายของสิทธิด้านอาหาร.....                                                                                            | 78 |
| 3.5.3   | การขาดสถาบัน หรือองค์กรในการเยียวยาสิทธิของปัจเจกชน.....                                                                                                       | 78 |
| 3.5.4   | ประชาชนไม่รับรู้สิทธิ ไม่สามารถเรียกร้องให้มีการเยียวยาความเสียหายได้.....                                                                                     | 80 |
| 4       | มาตรการ และกลไกภายในสำหรับเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....                                                                                                | 83 |
| 4.1     | มาตรการ และกลไกภายในสำหรับเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนยามปกติ.....                                                                                         | 83 |
| 4.1.1   | มาตรการ และกลไกภายในที่ปรากฏ.....                                                                                                                              | 83 |
| 4.1.1.1 | กฎหมาย.....                                                                                                                                                    | 84 |
| 4.1.1.2 | การบังคับใช้สิทธิในศาล.....                                                                                                                                    | 87 |
| 4.1.1.3 | กลไกการบังคับใช้สิทธิทางกฎหมาย.....                                                                                                                            | 88 |
|         | ก) สถาบันและกลไกสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.....                                                                                                                      | 89 |

|                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ข) สถาบันและกลไกเชี่ยวชาญสิทธิด้านอาหาร โดยเฉพาะ.....                          | 90  |
| 4.1.1.4 การเรียกร้องสิทธิโดยประชาชนโดยตรง (Public Action).....                 | 92  |
| 4.1.1.5 โครงการพัฒนาสิทธิด้านอาหาร.....                                        | 94  |
| 4.1.2 กรณีศึกษา.....                                                           | 97  |
| 4.1.2.1 ประเทศสวีเดน.....                                                      | 98  |
| 4.1.2.2 ประเทศอินเดีย.....                                                     | 99  |
| 4.1.2.3 ประเทศอัฟริกาใต้.....                                                  | 103 |
| 4.2 มาตรการ และกลไกภายในสำหรับเชี่ยวชาญสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนตามกฎหมาย..... | 106 |
| 4.2.1 มาตรการ และกลไกภายในที่ปรากฏ.....                                        | 106 |
| 4.2.1.1 มาตรการและกลไกเชี่ยวชาญทางกฎหมาย.....                                  | 107 |
| 4.2.1.2 มาตรการระงับภัย และระบบเตือนภัยพิบัติ.....                             | 107 |
| 4.2.2 กรณีศึกษา.....                                                           | 109 |
| 4.2.2.1 ประเทศเกาหลีเหนือ.....                                                 | 109 |
| 4.2.2.2 ประเทศพม่า.....                                                        | 111 |
| 4.2.2.3 ประเทศอิสราเอลกับปาเลสไตน์.....                                        | 113 |
| 4.3 บทเรียน.....                                                               | 115 |
| 5 มาตรการ และกลไกระหว่างประเทศในการเชี่ยวชาญสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....     | 119 |
| 5.1 มาตรการ และกลไกระหว่างประเทศในการเชี่ยวชาญ                                 |     |
| สิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนตามกฎหมาย.....                                        | 119 |
| 5.1.1 มาตรการ และกลไกระดับทวิภาคี.....                                         | 120 |
| 5.1.2 มาตรการ และกลไกระดับภูมิภาค.....                                         | 120 |
| 5.1.2.1 กฎหมาย.....                                                            | 121 |
| 5.1.2.2 ศาล.....                                                               | 122 |
| 5.1.2.3 กลไกตรวจตรา.....                                                       | 124 |
| 5.1.3 มาตรการ และกลไกระดับพหุภาคี.....                                         | 127 |
| 5.1.3.1 มาตรการ และกลไกภายใต้ระบบสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชน.....                    | 128 |
| 5.1.3.2 มาตรการ และกลไกขององค์การสหประชาชาติ.....                              | 132 |
| 5.1.3.3 มาตรการ และกลไกขององค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง.....               | 140 |



## 5.2 มาตรการ และกลไกระหว่างประเทศในการเยียวยา

|                                                                  |     |
|------------------------------------------------------------------|-----|
| สิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนข้ามฉุกเฉิน.....                        | 147 |
| 5.2.1 มาตรการ และกลไกระดับทวิภาคี.....                           | 147 |
| 5.2.2 มาตรการ และกลไกระดับภูมิภาค.....                           | 147 |
| 5.2.2.1 มาตรการ และกลไกเยียวยาทางกฎหมาย.....                     | 148 |
| 5.2.2.2 มาตรการระงับภัย และระบบเตือนภัยพิบัติ.....               | 148 |
| 5.2.3 มาตรการ และกลไกระดับพหุภาคี.....                           | 149 |
| 5.2.3.1 มาตรการ และกลไกภายใต้ระบบสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชน.....      | 150 |
| 5.2.3.2 มาตรการ และกลไกขององค์การสหประชาชาติ.....                | 151 |
| 5.2.3.3 มาตรการ และกลไกขององค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง..... | 158 |
| 5.2.3.4 การส่งความช่วยเหลือด้านอาหาร.....                        | 162 |
| 5.2.3.5 มาตรการระงับภัย และระบบเตือนภัยพิบัติ.....               | 166 |

|                  |     |
|------------------|-----|
| 5.3 บทเรียน..... | 168 |
|------------------|-----|

## 6 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน.....172

|                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------|-----|
| 6.1 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนข้ามปกติ.....         | 172 |
| 6.1.1 เส้นทางภายใน.....                                               | 173 |
| 6.1.2 เส้นทางระหว่างประเทศ.....                                       | 175 |
| 6.1.2.1 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนระดับทวิภาคี..... | 175 |
| 6.1.2.2 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนระดับภูมิภาค..... | 175 |
| 6.1.2.3 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนระดับพหุภาคี..... | 177 |
| 6.2 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนข้ามฉุกเฉิน.....      | 184 |
| 6.2.1 เส้นทางภายใน.....                                               | 184 |
| 6.2.2 เส้นทางระหว่างประเทศ.....                                       | 185 |
| 6.2.2.1 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนระดับทวิภาคี..... | 185 |
| 6.2.2.2 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนระดับภูมิภาค..... | 185 |
| 6.2.2.3 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนระดับพหุภาคี..... | 186 |
| 6.3 เส้นทางในการเยียวยาสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชนอย่างบูรณาการ.....    | 190 |

บทที่

หน้า

|                                                                                                   |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 7 บทสรุป และ ข้อเสนอแนะ.....                                                                      | 197 |
| รายการอ้างอิง.....                                                                                | 215 |
| ภาคผนวก.....                                                                                      | 220 |
| ภาคผนวก ก แนวทางตามความสมัครใจ.....                                                               | 221 |
| ภาคผนวก ข ความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิ<br>ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฉบับที่ 12.....       | 250 |
| ภาคผนวก ค รายชื่อรัฐภาคีสนธิสัญญาหลักและรายชื่อประเทศ<br>ที่รับรองสิทธิด้านอาหารในรัฐธรรมนูญ..... | 262 |
| ภาคผนวก ง รายงานผลเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ.....                                               | 277 |
| ภาคผนวก จ สถิติความไม่มั่นคงด้านอาหาร.....                                                        | 288 |
| ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....                                                                   | 295 |